

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Погрішука Бориса Васильовича

на дисертаційну роботу **Хоменка Олександра Анатолійовича** на тему:
«Управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Детальне вивчення дисертаційної роботи, змісту автореферату та наукових праць Хоменка Олександра Анатолійовича дозволило представити ґрунтовну характеристику основних результатів дисертаційного дослідження.

Актуальність теми дисертаційної роботи

Для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідне дотримання низки сучасних вимог, серед яких удосконалення фінансових інструментів та гарантування фінансової безпеки займають чільне місце. Гарантування фінансової безпеки підприємств молокопереробної галузі визначається пріоритетністю функціонування продовольчого ринку країни, який має бути прогнозованим для усіх його учасників.

Кризові тенденції та нестабільність соціально-економічної системи в Україні особливо відчутно позначилась на виробничих галузях, в тому числі і молокопереробній. Однією з найважливіших умов ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств є забезпечення належного рівня фінансової безпеки, що дозволить захистити суб'єктів господарювання від різних загроз. Від наявності надійної системи фінансової безпеки підприємств в ринкових умовах значною мірою залежить формування їх економічного потенціалу.

Низка невирішених проблем молокопереробної галузі свідчить про необхідність пошуку шляхів розробки організаційно-економічного механізму забезпечення управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств досліджуваної галузі, на що і спрямоване дисертаційне дослідження Хоменка Олександра Анатолійовича, яке є надзвичайно актуальним.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Подільського державного аграрно – технічного університету за темами: «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого та трудового потенціалу, фінансових, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті» (ДР № 0110U005064), «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (ДР № 0110U007032), в межах яких автором викладені теоретико-методичні та практичні підходи до управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств, виконано аналіз стану виробництва і переробки молока, здійснено оцінку рівня фінансової безпеки молокопереробних підприємств України, розроблено складові механізму управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств та заходи щодо її забезпечення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи достатньо обґрунтовані, достовірні та впливають із результатів дослідження, базуються на застосуванні загальнонаукових методів пізнання

та спеціальних прийомів аналітичних досліджень, вивченні праць вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчих актів та нормативних матеріалів, наукових праць провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, статистичних даних Державної служби статистики України.

При розгляді основних понять і категорій, що формують управління фінансовою безпекою, були використані методи наукового пізнання: системного підходу і структурно-логічного аналізу (при побудові логічної структури дисертаційної роботи), аналізу, синтезу, наукової абстракції (для формування теоретичних узагальнень, висновків), узагальнення (під час дослідження, уточнення та розвитку понятійного апарату фінансової безпеки, концепції управління фінансовою безпекою, наявних методик оцінки рівня фінансової безпеки підприємств); історичного підходу (при аналізі еволюції поглядів на сутність поняття фінансової безпеки); фінансового аналізу (під час оцінки фінансового стану молокопереробних підприємств); економіко-математичного моделювання (при розробленні моделі оптимізації виробничої програми молокопереробних підприємств), статистичного аналізу (при дослідженні стану розвитку молокопереробних підприємств та чинників їх зовнішнього середовища), графічного (для наочного зображення результатів дослідження), порівняння (з метою зіставлення даних у динаміці), табличного (з метою відображення числових даних у таблицях), групування (для визначення залежності показників одне від одного, середніх і відносних величин при аналізі розрахунків рівня фінансової безпеки). У процесі обробки матеріалів дослідження застосовувались сучасні технології та програми.

Наукова обґрунтованість положень і результатів дослідження Хоменка О.А. також підтверджується апробацією на науково-практичних конференціях і семінарах, а також повнотою використаної інформації

Дисертаційну роботу позитивно характеризує системність підходу, логічна послідовність і аналіз причинно-наслідкових зв'язків, що дозволило авторові вирішити означені завдання дослідження.

Наукова новизна дисертаційного дослідження

Основний науковий здобуток поданої на розгляд дисертаційної роботи, полягає в удосконаленні теоретичних положень, концептуальних, науково-методичних підходів до управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств, а саме:

1. Запропоновано підходи до трактування поняття «управління фінансовою безпекою підприємств», яке запропоновано розглядати як цілеспрямований вплив з боку суб'єктів управління підприємством за допомогою системи принципів і методів розробки й реалізації управлінських рішень з метою забезпечення успішного функціонування підприємства в короткостроковій перспективі та захисту пріоритетних фінансових інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз за різними напрямками їх фінансово-господарської діяльності у довгостроковій перспективі (С. 31–35);
2. Обґрунтовано методичний підхід до комплексного оцінювання рівня управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств через запровадження сформованої системи взаємопов'язаних показників фінансової звітності, рівня рентабельності, коефіцієнтів фінансової стійкості, стабільності, автономії, ліквідності, ефективності управління підприємством, (С. 51–68);
3. Розроблено концептуальний підхід до формування системи управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств, основними елементами якої визначені підсистеми управління прибутком на основі його взаємозв'язку з витратами та обсягом реалізації («CVP»-аналіз); операційний леверидж; фінансовий леверидж; збалансування і синхронізацію грошових потоків; фінансове забезпечення стійкого розвитку підприємства; механізми нейтралізації фінансових ризиків; оптимізацію портфеля фінансових інвестицій та інші (С. 145–147);

4. Розглянуто теоретико-методичні засади формування стратегії забезпечення фінансової безпеки молокопереробних підприємств, які передбачають використання сукупності засобів та інструментів, спрямованих на формування і розподіл фінансових ресурсів для забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства, нейтралізації негативного впливу загроз та ризиків, досягнення підприємством фінансової стійкості та економічного зростання, а також можливість розробки шляхів та механізмів реалізації даної стратегії з чітко визначеними джерелами їх фінансування та формуванням цілісної системи управління фінансовою безпекою (С. 69–73);
5. Запропоновано методичні підходи до системного аналізу зовнішнього середовища молокопереробних підприємств на основі SWOT-, PEST-аналізів, які дозволили виявити сильні та слабкі сторони молокопереробних підприємств, загрози та можливості, зв'язок між ними в певних умовах, а також основні напрями досягнення підприємствами поставлених цілей подальшого конкурентного розвитку (С. 136–140).

Достовірність положень і висновків, сформульованих у дисертації, підкріплюється посиланнями на відповідні інформаційні джерела – наукові видання, законодавчі та нормативно-правові акти, офіційні дані, а елементи наукової новизни і результати дослідження, винесені на захист, підтверджують відповідність висновків і результатів дисертації вимогам МОН України щодо вагомості їхньої новизни та достовірності.

**Практична значимість дослідження для науки і практики,
впровадження наукових результатів, напрями їх подальшого
використання**

Наукові положення та рекомендації, отримані в ході дослідження, можуть бути використані підприємствами та установами різних форм власності для забезпечення сталого динамічного розвитку за рахунок

покращення фінансових показників діяльності внаслідок впровадження механізмів управління фінансовою безпекою.

Більшість положень дисертаційної роботи доведено до рівня методичних рекомендацій, практична реалізація яких сприятиме впровадженню та підвищенню рівня фінансової безпеки молокопереробних підприємств. Зокрема авторські науково-методичні розробки здобувача та рекомендації щодо управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств, які слугують основою для підвищення їх фінансових показників, забезпечення їх стабільного розвитку, підвищення конкурентоспроможності, стабілізації їх фінансового стану, використані Національною академією аграрних наук України (довідка № 10.1.4/121 від 02.10.2018 р.), відділом агропромислового розвитку Городоцької райдержадміністрації (довідка № 68 від 05.02.2019 р.), Державним підприємством «Дослідне господарство «Проскурівка» інституту сільського господарства Західного Полісся Національної академії аграрних наук України (довідка № 58 від 30.06.2015 р.), Державним багатoproфільним підприємством «Урожай» (довідка № 249 від 03.10.2018 р.), Державним підприємством «Науковий інноваційно-технологічний центр Інституту кормів та сільського господарства Поділля Національної академії аграрних наук України» (довідка № 01-06/86 від 02.10.2018 р.), ПрАТ «Хмельницька маслосирбаза» (довідка № 4267 від 09.10.2018 р.), ТзДВ «Дунаєвецький маслозавод» (довідка № 40 від 18.02.2019 р.).

Наукові здобутки автора використовуються в навчальному процесі економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету на кафедрі менеджменту, публічного управління та адміністрування при викладанні навчальних дисциплін «Управління підприємством у бізнес-середовищі» та «Антикризове управління» (довідка про впровадження № 71-01-1022 від 20 грудня 2018 р.).

Основні положення та пропозиції доведені автором до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, що спрямовані на удосконалення механізму управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

За темою дисертаційної роботи Хоменком Олександром Анатолійовичем опубліковано 27 наукових праць загальним обсягом 9,13 друк. арк. (з яких особисто автору належить 8,71 ум. др. арк.), з них: 1 – колективна монографія обсягом 0,79 друк. арк., з яких автору належить 0,53 друк. арк., 11 статей у наукових фахових виданнях України обсягом 5,34 друк. арк., 1 публікація в інших наукових виданнях обсягом 0,42 друк. арк., 14 – матеріалів конференцій обсягом 2,58 друк. арк., з яких автору належить 2,42 друк. арк.

Автореферат відповідає змісту дисертації, в публікаціях досить повно викладені і відображені основні положення і результати дослідження.

Отже, елементи наукової новизни та основні положення дисертації з достатньою повнотою відображені у представлених наукових публікаціях. Вимоги МОН України щодо мінімальної кількості наукових публікацій, що відображають основні результати дисертації, дотримано. Апробація на наукових конференціях є достатньою.

Крім того, до позитивних моментів дисертації слід віднести велику кількість опрацьованого в процесі роботи матеріалу. Зміст дисертації вказує на глибоке вивчення автором різноманітних джерел, пов'язаних з управлінням фінансовою безпекою молокопереробних підприємств.

Оцінка мови і стилю дисертації, відповідність дисертації визначеній спеціальності та вимогам МОН України

Дисертація є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Усі результати дослідження, що містяться в дисертації та виносяться

на захист, отримані і сформульовані ним особисто. Робота написана діловою українською мовою, без істотних лексичних і граматичних помилок. Матеріал подано у логічній послідовності, що забезпечує доступність його сприйняття.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації складається із 365 сторінок комп'ютерного тексту, з яких основна частина становить 190 сторінок. Список використаних джерел складається із 182 найменувань на 16 сторінках. Робота включає 36 таблиць, 42 рисунки, 19 додатків.

Текст дисертації оформлений згідно ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання», за структурою відповідає вимогам МОН України від 12.01.2017 р. Список використаних джерел оформлений згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм фахом спрямуванням дисертація відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Автореферат повністю відображає основні положення, висновки і рекомендації дослідження та є ідентичним з результатами дисертаційної роботи.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Дисертаційні дослідження виконано на достатньому високому рівні, але в той же час є зауваження і дискусійні положення, які можуть бути публічно обговорені під час офіційного захисту:

1. З метою реалізації запропонованого автором блоку пропозицій до формування системи управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств, що забезпечують реалізацію комплексу заходів, спрямованих на використання їх можливостей та ресурсів для досягнення системно-синергетичних ефектів реалізації захисту фінансових інтересів від

ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру (с. 145-152), потрібно було б більш детально диференціювати методи та інструменти активізації управління за стратегічним, тактичним та оперативним рівнями.

2. Автором удосконалено методичний підхід до комплексного оцінювання рівня управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств через запровадження сформованої системи взаємопов'язаних показників фінансової звітності, рівня рентабельності, коефіцієнтів фінансової стійкості, стабільності, автономії, ліквідності, ефективності управління підприємством, що сприятиме удосконаленню процесів прийняття управлінських рішень в контексті формування стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства (с. 66-68). Не піддаючи сумнівам доцільність застосування такого підходу, на нашу думку, необхідно було б також вказати і на обмеження у його використанні.

3. Цілком слушно вказано автором, що проблему забезпечення фінансової безпеки молокопереробного підприємства, як складової частини економічної безпеки в цілому, слід розглядати та вирішувати, базуючись на міждисциплінарному підході, який включає в себе, перш за все, аспекти правового, фінансово-економічного, інформаційного, соціально-психологічного характеру (с. 156), проте, поза увагою автора залишилися фактори кадрового і командного менеджменту, адміністрування в управлінні фінансовою безпекою досліджуваних підприємств.

4. Заслуговує на схвалення розробка автора щодо складових інформаційно-аналітичної підсистеми формування стратегії забезпечення фінансової безпеки молокопереробних підприємств, що включають блок формування аналітичних даних, блок підтримки процедур імітаційного моделювання, блок формування висновків (с. 158-159 рис. 3.6). Автор вказує на те, що у всіх підприємствах необхідно сформувати підрозділ управління фінансовою безпекою, що здійснюватиме оперативний зв'язок між керівниками і головними спеціалістами (с. 148, п.п.3.1) та процес

накопичення та систематизації оперативної інформації шляхом ведення спеціальних форм обліково-контрольної документації в контексті забезпечення фінансової безпеки (с. 84, п. 2.2), при цьому не достатньо повно розкрита функціональна взаємодія між окремими працівниками даного підрозділу.

5. У дисертації набули подальшого розвитку методичні підходи до системного аналізу зовнішнього середовища молокопереробних підприємств на основі SWOT-, PEST-аналізів, які дозволили виявити сильні та слабкі сторони молокопереробних підприємств, загрози та можливості (с. 138-140), проте недостатньо розкритим виявився зв'язок основних ризиків діяльності молокопереробних підприємств з системою інформаційно-аналітичного та організаційного забезпечення, що виступає важливою складовою формування системи управління фінансовою безпекою.

6. При здійсненні кластерного аналізу ідентифікації ознак механізму управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств (п.2.2) слід було б врахувати участь інших учасників та визначити їх внесок залежно від фінансової стійкості молокопереробних підприємств, що входять до кластера.

7. У розділі 3 доцільно було б представити напрями забезпечення фінансування інноваційної діяльності молокопереробних підприємств, що має на меті зростання рівня конкурентоспроможності в умовах зростання рівня глобалізації та рівня зовнішніх загроз їх діяльності.

Разом з тим, наявність вказаних нами дискусійних положень та зауважень не впливає на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок

Отримані Хоменко О.А. в процесі дослідження наукові результати характеризуються новизною та мають практичну цінність. У результаті виконаної роботи отримало нове вирішення науково-прикладне завдання

щодо поглиблення теоретичних та методичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств.

Дисертація «Управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств» є завершеною науково-дослідною працею, яка за своїм змістом і якістю відповідає вимогам до дисертаційних робіт економічного профілю, а саме вимогам п. 9, 11 та 12 діючого «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами). Це дає можливість зробити висновок, що її автор – Хоменко Олександр Анатолійович, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04-економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)».

Офіційний опонент,

доктор економічних наук, професор,

заслужений працівник освіти України,

директор Вінницького навчально-наукового

інституту економіки

Тернопільського національного

економічного університету

Б.В. Погрішук

Підпис:	<i>Б.В. Погрішук</i>
Знак:	<i>Гарашеві: [Signature]</i>